

2023_Anul Aurel C. POPOVICI (XLI):

un periculos agitator și trădător sau ... erou și martir?

- comedie judiciară ungurească! - să nu se simtă și să se poarte ca străini între noi?

tribunism
șagunism
Aurel C. Popovici

A.C. Popovici
semn al revirimentului justiției ... sau ... comedie judiciară ungurească?

tablou 1887
Lectie de geografie, după războiul franco - prusac!

1841 1929
Tată al victoriei!
Georges Clemenceau
prim ministru Franța (1906-1909 și 1917-1920)

Clemenceau consideră acest proces o rușine pentru națiunea maghiară liberă!
trebuie să-i aducem acolo, ca să nu se simtă și să se poarte ca străini între noi!

Sibiu, oraș în care trăiesc românii cu nemții laolaltă ... căci fiecare dintre ei știa năcazurile și limba altuia ...

Lupta războiul întotdeauna plin de hazard?

TRIBUNA 1884 agitatori fără conștiință infiltrează în popor ura!
Anul tribunistului Aurel. C. Popovici

Le Petit Journal
SUPPLEMENT ILLUSTRE
PARIS 1917

Privind retrospectiv, „Replica” și „Memorandumul” nu au avut - în plan politic - urmări directe, guvernele ungurești fiind intransigente în privința soluționării problemei naționalităților. În schimb, victoria în plan mediatic a fost constatată de către toți actorii politici ai epocii. În lucrarea dr. Vasile Crișan este prezentat și „Răsunetul procesului Replicei”, din care reproducem selectiv: «**Dacă presa naționalistă maghiară făcea din A.C. Popovici un periculos agitator și trădător, în România ziarele îl consideră erou și martir.** Luni de zile după încheierea procesului, pe adresa lui Aurel C. Popovici și a soției sale, cotidianul sibian „Tribuna” a publicat, aproape număr de număr sute de adrese de adeziune, cu mii de semnături venite din toate straturile societății, din întreg cuprinsul monarhiei și din toate ținuturile locuite de români. **În ochii poporului, Aurel C. Popovici era un erou și un martir al neamului,** căruia i se cuveneau cuvinte de laudă și îmbărbătare, i se închinau poezii și cântece. Alături de Vasile Lucaciu, închis și el la Seghedin, A.C. Popovici și curajoasa lui soție erau pe cale să devină eroi populari. (...) Intoleranța șovinistă a justiției maghiare s-a războit timp de aproape doi ani și cu alți șaptesprezece români din comitatul Turda pentru solidarizare cu Aurel C. Popovici, apărați de I. Russu-Șirianu și avocatul turdean dr. G. Popescu. (...)

În **Croația** opiniile sunt mult mai ponderate, înclinând totuși spre ideea că lui Aurel C. Popovici i s-a făcut o mare nedreptate iar rechizitoriul procurorului Jeszenszky, care a entuziasmat atât de mult publicul maghiar încât acesta i-a organizat în seara următoare procesului o retragere cu torțe, a fost un lamentabil eșec. „Dl. Alexandru Jeszenszky și-a făcut foarte rău treaba ... și de mult nu s-a mai auzit un

discurs de acuzare mai bombastic, mai puțin convingător și mai puțin lipsit de tact ca cel rostit de procurorul din Cluj”, considera ziarul *Agramer Tagblatt* în editorialul său din 2 septembrie 1893, apreciind în continuare: „După forma sa exterioară, acest discurs nu este altceva decât o sărăcăcioasă compilațiune a atâtor și atâtor articole de ziare maghiare despre mișcările naționale și frământările românilor transilvăneni. Foarte multă „**trădare de patrie**” o porție însemnată de schimonosire a faptelor notorii și câteva apucături avocațiale maghiare garnisite din abundență cu declamațiuni patriotice, aceasta e totul”. Un alt ziar croat, *Ozbor*, din Zagreb, scrie, referindu-se la Aurel C. Popovici, în numărul din 1 septembrie a aceluiași an: „**Cel mai nou martir politic este Popovici ... El este un om tânăr, voinic la trup și la suflet, tare la corp și la voce, înflăcărat, plin de vervă, de însuflețire și de dragoste pentru poporul său și libertatea lui**”.

La rândul lor slovacii, prin organul de presă *Novodnie Noviny*, folosesc același ton acuzator față de procesul și sentința de la Cluj, cu atât mai vădit, cu cât, cu câteva săptămâni în urmă, la Presburg, s-a derulat un proces de presă împotriva ziarului slovac. Între cele două evenimente, slovacii găseau nenumărate similitudini. Și sârbii, amintiți în **Replică** printre naționalitățile nevoite să sufere nedreptățile statului maghiar, se situează pe aceleași poziții critice față de procesul de la Cluj. Reținem din ziarul *Zastava* de la 1 septembrie 1893, din articolul intitulat „**Naționalitățile pe banca acuzaților**”, un fragment care se referă la Curtea cu jurați de la Cluj: „A fost vremea când exista Curtea cu jurați de la Sibiu, oraș în care trăiesc românii cu nemții laolaltă. Deși există mai multe chestiuni pentru care aceste două popoare se iau în luptă unul contra altuia, totuși se arată drepti ca jurați unii către alții, **căci fiecare dintre ei știa năcazurile și limba altuia**, așa încât lucrurile n-au ieșit totdeauna așa cum dorea șovinismul orb și fără pic de dreptate al maghiarilor. Deodată maghiarii dau cu pumnul în fața justiției noastre, Curtea cu jurați se strămută din Sibiu, unde avea sediul cel mai corespunzător concepției și scopului tribunalului popular, și e transferat la Cluj, oraș molipsit de șovinism turbat, unde limba românească jurații nu o cunosc. Astfel instituția juraților a fost falsificată chiar în rostul, în temelia ei. Verdictul Curții cu jurați de la Cluj a fost întâmpinat cu mare bucurie de presa maghiară. **Egertértés** anunța cu satisfacție: „Nu ne-am înșelat în Curtea cu jurați de la Cluj. Jurații din Cluj sunt patrioți maghiari și oameni drepti ... **Patru ani de temniță de stat**. Asta e ceva. În decurs de patru ani **domnul Popovici poate să mediteze mult asupra ordinii lumesti și asupra rolului său cu toane**”. **Pesti Naplo**, în editorialul „**Verdictul de la Cluj**”, constata: „Într-adevăr e îngrozitor curajul românilor din Ungaria. **Agitatori fără conștiință infiltrază în popor ura**, și vor propaga acum, că iată aici e Ungaria care e atât de crudă, încât cutează să condamne pe aceia, care aprind deasupra capului lor casa”. *Budapesti Hirlap* consideră condamnarea lui A.C. Popovici la patru ani de temniță de stat drept un **semn al revirimentului justiției ungurești** ale cărei sentințe, deși nu sunt leacuri complete, sunt vrednice de luat în seamă”. *Magyar Hirlap*, mai circumspect, crede că odată cu rostirea verdictului de la Cluj „suntem mai departe decât ori și când de terminarea procesului”. Problema românească trebuie analizată de la început în complexitatea sa, susține mai departe editorialistul. El remarcă două puncte de vedere în sânul opiniei publice maghiare. Unul este cel ce susținea necesitatea reprimării ferme a oricărui atentat la demnitatea statului. Celălalt, reprezintă opinia după care concetățenii români trăiesc în aceeași casă cu maghiarii și prin urmare „**în viața comunală și comitatensă, trebuie să-i aducem acolo, ca să nu se simtă și să se poarte ca străini între noi**”.

Obiectivul apropierei de naționalități era, însă, foarte greu de îndeplinit. Guvernele Coloman Tisza, Szapáry, și începând din toamna anului 1892 - guvernul șvabului maghiarizat Wekerle, au acumulat în raporturile cu naționalitățile tensiuni greu de surmontat. Legile școlare, legea grădinițelor de copii, aruncarea în temnița de la Seghedin a părintelui Vasile Lucaciu, procesul de presă împotriva

ziarului slovac *Narodnie Noviny*, începerea urmăririi penale împotriva memorandiștilor, goana după studenții români care s-au solidarizat cu Aurel C. Popovici și procesul **Replicii** au alarmat opinia publică din întreaga Europă. (...) Astfel, La *Republique Francaise* din 2 septembrie 1893, relatând despre **Replică**, laudă felul în care a fost redactată lucrarea și subliniază efectul considerabil pe care l-a avut peste hotare, afirmând că prin această scriere problema națională din Ungaria a fost pusă definitiv în fața concernului european. **Tocmai acest lucru nu a putut să-l ierte guvernul maghiar.**

Curajul și verva cu care Aurel C. Popovici a denunțat în mod public politica guvernelor maghiare față de naționalități au pricinuit greutatea răzbunării și furiei maghiare. Cât despre procesul propriu-zis, ziarul citat îl etichetează drept o „**comedie judiciară ungurească**”. (...) În aceeași ordine de idei se așează și mitingul de la Colegiul St. John din Oxford, desfășurat la 5 martie 1894, la care a participat un mare număr de intelectuali englezi, profesori, studenți. Întrunirea a fost prezidată de cunoscutul filolog romanist W.R. Morphill. Momentul a reprezentat o mare manifestație de simpatie în favoarea românilor din Transilvania și de cunoaștere de către opinia engleză a cauzei pentru care luptau și erau persecutați români din Transilvania și Ungaria „**Am vizitat în trei rânduri România și frumoasa țară a Transilvaniei** - și am cunoscut îndeaproape acest interesant popor - relatează Morphill în cuvântul său. Am fost foarte surprins de a găsi acolo un popor de origină nobilă, vorbind o limbă derivată din limba latină, care, cu toate vicisitudinile la care a fost supusă, se dezvoltă cu atâta vigoare, atât de departe, în estul Europei”. În Franța, temutul **Georges Clemenceau**, într-un vehement articol în „*La justice*” din 12 mai, intitulat „**Lupta raselor**”, ia apărarea națiunii române și a frunțașilor săi judecați în procesul Memorandumului. Făcând un istoric al conflictelor naționale din Transilvania și Ungaria, **Clemenceau consideră acest proces o rușine pentru națiunea maghiară liberă.** Doctorul Rațiu și camarazii săi pot fi condamnați. Opinia europeană i-a achitat de la început. La fel ca lordul Fitzmorice, Clemenceau conchide afirmând că independența națiunii maghiare va fi mai bine garantată prin pacea cu rasele vecine decât prin opresiunea violentă cu consecințe inevitabile: **războiul întotdeauna plin de hazard.** În interesul însuși al Ungariei este de dorit libertate pentru românii din Transilvania, susține G. Clemenceau. Mai târziu, în 1918-1919, același Clemenceau, prim-ministru al Franței și unul din artizanii tratatelor de la Paris în urma primului război mondial, își va aminti de cele afirmate în 1894».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2023-anul-a-c-popovici-xli-un-periculos-agitator-si-tradator-sau--erou-si-martir-comedie-judiciara-ungureasca-sa-nu-se-simta-si-sa-se-poarte-ca-straini-intre-noi-172295.html>

În: *Tribuna*, 08 octombrie 2023